

PREMI CCNIEC - RAMON TURRÓ 2015 A EMILIO ROS RAHOLA CENTRE CATALÀ DE LA NUTRICIÓ – INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Discurs de presentació del premiat a càrrec del Sr. Jordi Salas-Salvadó Catedràtic de la Universitat Rovira i Virgili i Director del Centre Català de la Nutrició de l'Institut d'Estudis Catalans.

Barcelona, 11 de desembre de 2015

Avui per mi es un dia especial ja que no només fem homenatge a la trajectòria professional i científica a un personatge excepcional, sinó perquè he tingut la oportunitat de ser jo que el presenta. Normalment algú del CCNIEC fa la presentació del premiat, però aquesta vegada he volgut ser jo personalment per diferents motius, però especialment per la meva admiració per l'Emili, no només com a científic sinó com a persona.

El Dr. Ros prové d'una família castigada per la dictadura de Franco en el nostre país. El seu avi, el gran escriptor Carles Rahola, va ser executat el 15 de març de 1939, poques setmanes després de la victòria de Franco, per les seves idees progressistes. La seva família va haver de patir injustament les represàlies de la societat franquista d'aquella època.

Quan era un infant sabia que una injustícia molt grossa havia marcat la seva família i l'havia fet desgraciada per sempre. Va créixer estigmatitzat en una Girona franquista on molts es van rentar les mans i altres fins i tot el consideraven culpable. Culpable de ser el nét de Carles Rahola.

Segons una entrevista del Diari de Girona feta a l'Emili amb motiu del 75 aniversari de l'afusellament del seu avi, el periodista li preguntà sobre els records que guardava de la infantesa i l'Emili va contestar:

“Els records són... feixucs... Sí, tinc molts records. Tot estava tenyit per la tristesa que hi havia a casa per l'assassinat de l'avi. Un dels meus records de nen és veure plorar l'àvia, Rosa Auguet, vídua de Rahola, i la mare Carolina, filla de Rahola. «Què ha passat?, què ha passat?», «no, no, res, res...». Al final van parlar d'un crim terrible. A casa hi havia aquesta sensació feixuga que marca molt.”

El periodista li va preguntar després, aquesta marca s'arrossega? I l'Emili contestà:

“Les famílies represaliades per la dictadura ho varen patir, les generacions futures hem aguantat el pes d'aquest dolor. Evidentment això et marca tota la vida. També et marca en l'orientació política i social. Jo sabia que el meu avi havia fet molt per Girona i que era una persona cabdal. Això encara posa més en perspectiva el terrible crim que va ser. Veus, que allò era l'extermini de la intel·ligència. És el que va fer el franquisme, no? És increïble.”

El més trist es que la família va patir. No només per les dificultats econòmiques pròpies de la destrucció d'una família, sinó especialment pels desaires i el vuit que antics coneguts els hi varen fer per estar assenyalats per la dictadura. Segons l'Emili li costava entendre que hi havia gent que deixava de saludar-los.....

L'Emili, a Girona, va estudiar al Grup Escolar, actual escola Bruguera. I després va anar a l'Institut del carrer de la Força, del que l'Emili en guarda un record meravellós. Segons ell, era un dels pocs centres mixtos d'Espanya amb nois i noies a la mateixa classe, i l'ambient era molt agradable. L'Emili guarda bons records de professors com l'Ignasi Bonnin de literatura, amb el que va interpretar Shakespeare en una gira fantàstica per Girona i província...

Segons l'Emili, la inclinació per la medicina ve per influència de la seva mare. La seva mare volia estudiar medicina però la guerra i tot el que va passar va estroncar els seus desitjos. Ell no podia anar en contra de la seva mare amb tot el que havia passat, i es va decidir per estudiar Medicina. De tota manera a l'Emili li agradava, i continua agradant-li molt la natura, passejar, observar.... Coneix des de petit els noms de gran quantitat de plantes, arbres, flors, insectes....

Va dubtar, tal com vaig dubtar jo també en el seu moment, entre fer Biologia o Medicina, però la seva mare li va dir: "millor facis medicina".

Tant ell com les seves dos germanes (Maria Rosa i Francesca) van acabar marxant de Girona. Per estudiar a Barcelona, va tenir una beca de la Diputació de Girona que li va permetre pagar la inscripció i la residència universitària. Gràcies a això va poder estudiar a la UB i seguir el seu camí.

Tot el seu passat segur l'ha influenciat molt i ha marcat la seva manera de ser, la seva personalitat, els seus gustos i les seves creences. En els últims anys he presenciat expressions que ell ha manifestat en diferents ocasions. Entre elles: *"mai he treballat per fer diners"*, *"els meus estudis de medicina m'han servit per ajudar a la gent"*, *"m'agrada viure en harmonia amb la natura"*..... En les següents diapositives podreu observar la seva pertinença a una generació de gent opositora a la dictadura de Franco i la seva societat contemporània. Gent compromesa amb ideals forts, amb ganes de canviar qualsevol injustícia al món, encara que a vegades fos amb certa innocència.

L'Emili es va llicenciar en Medicina i Cirurgia per la Universitat de Barcelona a l'any 1969, i al 1970 se'n va anar cap Estats Units. En aquella època poquíssims varen ser els valents d'anar-se'n a terres llunyanes. Ell va tenir l'interès i la força d'intentar viure en un lloc desconegut però capdavanter en molts aspectes de la medicina. Volia literalment menjar-se el món.

Durant 6 anys es va formar esplèndidament en Medicina Interna i Gastroenterologia en diferents hospitals de New York i Boston, el que el deixar no tant sols ben preparat per exercir medicina, sinó amb l'interès per la recerca clínica en gastroenterologia i amb una visió àmplia de la medicina. Abans de tornar a Barcelona va fer un any de recerca predoctoral en fisiologia biliar al Departament de Biofísica de la Boston University. El domini de l'anglès i la seva capacitat d'adaptació a diferents medis, segur li han servit per fiançar estretes relacions internacionals.

L'any 1976 l'Emili va retornar dels Estats Units i va entrar com Adjunt al Servei de Digestiu del Hospital Clínic a l'any 1977, on es feia una bona medicina clínica, però hi havia un coneixement escàs del mètode científic que ell va tenir el privilegi d'aprendre a Boston amb els millors professionals.

Deixeu-me explicar una anècdota que caracteritza plenament a l'Emili. Aquesta anècdota va ser publicada al Diari de Girona en motiu d'una entrevista a ell en relació al seu avi i els seus principis d'ètica:

Quan l'Emili va tornar de la seva estada de sis anys als Estats Units, estava brillantment preparat per entrar a practicar la docència, però no el van deixar entrar a la Universitat. Perquè? Perquè la seva ètica l'impedia servir interessos que anaven en contra dels seus principis: Els que manaven en aquell moment al seu Servei deixaven a fora a tots aquells que plantejaven objeccions. I l'Emili va ser un d'ells, ja que els hi va plantejar moltes objeccions a projectes de recerca clínica i actituds amb els pacients que ell creia que no eren adequades o ètiques.

Per exemple, per fer mèrits i promocionar-se, molts volien publicar com fos treballs científics. Actualment no s'haguessin publicat perquè hi han comitès d'ètica, però abans, estem parlant dels anys 80, de vegades es feia servir al pacient com a carn de canó. Emili feia guàrdies en el Servei de Cures Intensives de digestiu i veia molta gent ja desnodada que patia molt, als quals mantenien vius només perquè servien de conillots d'índies, per acumular dades i publicar.

L'Emili va ser dels primers fa 30 anys en practicar eutanàsia amb aquells pacients per evitar el dolor. Consultava tant a la família com les infermeres, i si decidien plegar, els feia plegar. Malgrat tot, si pel que fos al mati el pobre malalt encara era viu, el tornaven a remuntar perquè les ordres eren aquestes. Fins i tot el van arribar a acusar de mandrós per no haver seguit les normes.

El que va fer Emili per demostrar de quina part estava la raó va ser demanar a una becària boliviana que feia un estatge al Servei que revisés totes les històries clíniques dels malats amb cirrosi hepàtica descompensada ingressats a la Unitat de cures intensives durant el darrer any amb motiu d'hemorràgia digestiva. Els resultats, que es van publicar a la revista "Medicina Clínica" van ser demolidors, doncs es posava en evidència que cap dels prop de 100 malalts que complien aquestes característiques havien sobreviscut, i que tots havien mort abans d'un mes a partir de la data d'ingrés. El que és pitjor, els procediments terapèutics agressius duts a terme en aquests malalts (endoscòpies, cateterismes, col·locació de balons per aturar hemorràgies per varius esofàgiques, etc.), havien contribuït en gran mesura a provocar complicacions clíniques i perllongar la seva dolorosa agonia. A la publicació l'Emili hi va incloure arguments contra l'acarnissament terapèutic. Els responsables del Servei s'ho van haver d'empassar perquè era un treball científic fet amb tota serietat.

Evidentment, això ho va pagar. Apart de que no van fer cas del que l'Emili havia demostrat científicament, es va seguir amb l'acarnissament terapèutic, i el que és més fort: l'article va desaparèixer de l'arxiu del Servei, ja que aquesta medicina humanista anava en contra de la seva medicina que només volia dades i resultats per publicar a qualsevol preu en benefici personal i amb un total menyspreu pel malat. Per aquests motius i molts altres relacionats amb la seva oposició a projectes poc ètics, l'Emili va esdevenir persona "non grata" i no el van deixar prosseguir a la Universitat.

De totes maneres, ell sempre ha repetit que, veient el personal que hi corria per alguns indrets de la Universitat, entre ells els responsables del seu Servei, creu que li varen fer un favor doncs es va estalviar més problemes i una companyia professional poc desitjable. D'aquesta manera ha pogut practicar la Medicina d'acord amb els seus principis.

Deixeu-me, explicar una altra anècdota que m'ha explicat en complicitat la Lluïsa, la seva actual parella, i que deixa patent quina és la seva personalitat:

Al cap d'un temps de començar al Clínic, un dels adjunts del Servei, un bon jan però que no era en absolut cap lluminària, li va demanar per favor si podia ajudar-lo a preparar un projecte per a la seva Tesi doctoral.

L'Emili així ho va fer, i després d'uns quants dies de feina, explicant-li el que havia de fer, com i perquè..., va arribar a escriure un projecte original per aquest noi. Aquest, es va quedar molt content, tant, que després d'un temps, un dia va anar a explicar-li a l'Emili que tenia un projecte de tesi que era excel·lent i li va explicar exactament tot el que li havia preparat, i li demanà què li semblava el "seu" treball, possiblement per fer entendre indirectament a l'Emili que havia de quedar clar de cara als altres i als seus superiors, que no era l'Emili sinó ell el que havia projectat la tesi.

L'Emili es va quedar bocabadat per la seva ignorància o la seva cara dura, però va optar per no dir-li res, i en canvi li va dir que li semblava molt original, que li agradava molt i el felicitava per la seva bona idea. El noi se'n va anar, naturalment, encara més content que la primera vegada, el pobre il·lús, ignorant o cara dura.

Aquesta actitud és molt característica de l'Emili, actitud que he viscut també en altres ocasions.

El més significatiu i sorprenent d'aquesta anècdota, es que aquell adjunt no va fer mai ni el projecte ni la tesi.

Ara vull donar algunes pinzellades a la seva manera de ser.

Probablement per herència genètica i per l'educació altament intel·lectual i humanista que va rebre de la família i més concretament per la influència del quer va deixar el seu avi, l'Emili com a persona ha sigut un intel·lectual des de ben jove amb una curiositat imparable per la literatura, per les arts escèniques (que ha sabut transmetre a la seva estimada filla), per la música, pels esdeveniments històrics, científics, polítics i socials, d'una manera innata i natural, totalment "per se", pel seu propi plaer.

Mai s'ha exhibit de les seves valuoses qualitats professionals ni de les humanes, ho ha portat sempre discretament sense ànim de vanagloriar-se ni explicar-ho, ni molt menys treure dels seus coneixements un profit econòmic o un reconeixement públic o un esglaó més amunt, el famós esperit "trepador" que tant prolifera en aquests temps. Tot al contrari, ell sempre diu que "*no s'interessa a sí mateix, sinó que l'interessa el que fa, i l'interessen els esdeveniments que succeeixen al seu voltant*".

En els darrers anys propers a la jubilació, jubilació una mica imaginària, doncs no para de treballar i donar conferències per tot el món, s'ha preocupat de transmetre tota la seva feina i recerca a tots els seus companys, i ha volgut deixar "ben col·locats" als seus deixebles o becaris, i a tots els que han treballat amb ell, oferint la seva experiència i donant-los consells. Sempre, sense cap compensació a canvi, sempre pel plaer que el seu esperit ètic li proporciona en ajudar als altres i els seu sentit extrem de responsabilitat.

Un altre aspecte a recalcat de l'Emili es que controla perfectament les situacions difícils i doloroses, té una gran fortalesa d'esperit. Però a la vegada l'Emili és una persona zen, molt tranquil·la, molt "easy going" i que s'adapta a tot. Lli agrada moltíssim disfrutar "dels plaers de la carn", li encanta menjar, li encanta beure, li encanta cuinar. Li encanta disfrutar i compartir aquests plaers amb els seus amics.

Be, i ara deixeu-me repassar varies aspectes curriculars del Dr. Emili Ros Rahola. L'Emili es doctorà per la Universitat de Barcelona l'any 1991. A l'any 1985 va crear la Unitat de Lípids de l'Hospital Clínic de Barcelona, que ha dirigit fins l'actualitat. Una unitat capdavantera en el nostre país en el seguiment de malalts amb dislipèmies i arteriosclerosi. El Dr. Ros ha estat també cap de secció del Servei de Nutrició i Dietètica del mateix hospital entre el 1996 i 2002.

Les seves relacions nacionals i internacionals han estat mot fructíferes. Ha estat membre fundador i vicepresident de la Sociedad Española de Arteriosclerosis, membre de la European Atherosclerosis Society i la International Atherosclerosis Society, i fundador i expresident de la Sociedad Iberolatinoamericana de Aterosclerosis.

El Dr. Ros ha dedicat la seva vida a l'estudi de la importància dels lípids per a la salut, avaluant l'efecte d'aliments, nutrients o patrons dietètics en la modulació del metabolisme dels lípids i el risc cardiovascular.

Destaquen tots els estudis clínics que ha portat a terme en relació als efectes beneficiosos dels fruits secs sobre la salut, el que m'ha permès poder treballar conjuntament amb ell aquests darrers anys, i aprendre de la seva saviesa. En aquests moments l'Emili continua al peu del canó i està portant a terme un gran estudi d'intervenció nutricional internacional per avaluar l'efecte de la ingesta de nous sobre l'envelliment, en particular la funció cognitiva u la degeneració macular.

Cal destacar que l'Emili ha estat i és un dels investigadors principals de l'estudi PREDIMED, que com sabeu es un dels assajos clínics més importants fets al món per avaluar l'efecte de la dieta en la prevenció de la malaltia cardiovascular. En el context d'aquest estudi, el grup que ell dirigeix ha pogut demostrar la importància de la dieta mediterrània en la regressió de la placa d'arteriosclerosi i en retardar el deteriori cognitiu.

L'Emili ha dirigit nombrosos estudis finançats per diverses entitats públiques i privades i ha publicat més de 300 articles científics en revistes nacionals i internacionals, alguns d'ells altament citats. Ha escrit múltiples revisions científiques, 23 editorials, 90 capítols de llibre i ha editat varis llibres.

El Dr. Ros ha estat premiat en diferents ocasions per la seva trajectòria, entre les que cal destacar el Premi Josep Trueta 1997 de Investigació Científica de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears, el Golden Nut Award atorgat per l'International Nut and Dried Fruit Foundation (2012), el Premi a la trajectòria científica en nutrició Dr. Carles Martí Henneberg 2013 que atorga anualment el Instituto Danone i el Premi Grande Covián de Nutrició 2014 de la Sociedad Española de Arteriosclerosis.

Ara enteneu perquè el CCNIEC li atorga al Dr. Emili Ros el seu millor reconeixement a la trajectòria científica i professional. Felicitats sinceres Emili.

Gràcies pel que has sigut i el que ets.